

Dijital Aktivizm Bağlamında Artvin Cerattepe Olayları Üzerine Bir İçerik Analizi¹

Ali Korkmaz²
Fuat Ustakara³
Uğur Aydın⁴

Öz

İnsanlar dünyada neler olduğunu öğrenmek ve anlamak için medyaya bağılıdır. İnsanlar kitle iletişim araçlarının verdiği bilgiler sayesinde bilgilenmekte ve medyanın olaylara verdikleri önem derecelerini kabul etmeye meyilli olmaktadır. İnsanlar, medyanın kurmuş olduğu gündem sayesinde olayların hangi önemde olduklarını öğrenirler. Günümüzde yeni iletişim ortamları, özellikle internet, modern iletişim sisteminin en büyük destekçisi olmaktadır. Teknoloji açısından internette sonrakı en büyük akım sosyal medya olmuştur. Sosyal medya, siyasal iletişim açısından önemli bir araç haline gelmiştir. Geleneksel medyayı siyasal iletişim aracı olarak yoğun bir şekilde kullanan siyasal partiler, sosyal medyanın kısa zaman diliminde ulaştığı bu başarıyı ve her an sosyal medyada bir araya gelen kitleleri göz ardı edemez hale gelmişlerdir. Geleneksel aktivizm yöntemlerini de bu bağlamda dijital ortama taşınmıştır. Artvin ilinde bulunan Kafkasör Yaylası'nda madencilik çalışmaları için devlet tarafından özel sektöre yetki verilmiştir. Bu yetkilendirme sonrasında bölge halkı ve Türkiye'nin muhtelif yerlerinden sivil toplum örgütleri "Yeşile Dokunma" ve "Madene Hayır" sloganlarıyla aynı amaç etrafında toplanmışlardır. Toplanmalarda dijital medya etkin rol oynamaktadır. Çalışmada Artvin Cerattepe protestoları ve sosyal medyaya yansımaları dijital aktivizm kapsamında içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Aktivizm, Yeni Medya, Aktivizm Araçları, Cerattepe Olayları.

Atıf: Korkmaz, Ali vd. (2018) Dijital Aktivizm Bağlamında Artvin Cerattepe Olayları Üzerine Bir İçerik Analizi. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Kasım (30) s. 57-76

1 Bu çalışma 1-3 Kasım 2018 tarihleri arasında Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından düzenlenen 3. Uluslararası Medya Çalışmaları Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

2 Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, alkorkmaz@erciyes.edu.tr

3 Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi İletişim Fakültesi, ustakara@gantep.edu.tr

4 Okt. Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü, erciyes.ugur@gmail.com

A Content Analysis Of Artvin Cerattepe Events In The Context Of Digital Activism

Abstract

People depend on the media to find out and understand what is happening in the world. People are informed by mass media and they are inclined to accept the importance of media to events. They learn the importance of things through the agenda that media establish. Today, new communication environments, especially the internet, are the biggest supporters of modern communication system. In terms of technology, the next biggest stream on the internet has become social media. Social media is an important tool for political communication as well. Considering the success achieved by social media in a short period of time and importance of masses that come together in the social media at any moment, it has become impossible to dismiss new media even for political parties that usually use traditional media. In this context, with lots of other things, traditional activism methods change dramatically. Traditional activism methods have moved to a new, digital atmosphere. Cerrattepe protests in Turkey were done in this new atmosphere with new technologies. Digital platforms and new methods of digital activism were used. In this work, Artvin Cerattepe protests and social media reflections are analyzed with special attention to new technologies and digital activism.

Keywords: Digital Activism, New Media, Activism Tools, Cerattepe Events.

Giriş

Gelişen bilgisayar teknolojisi ile birlikte dönüşüm gösteren geleneksel ortamın sınırlılıkları, dijital ortama taşınmış ve sınırlılıkları ortadan kaldıran, hızlı bir iletişime imkân sağlayan özelliği ile geleneksel iletişim mecralarının önüne geçmiştir. Bireylere hızlı enformasyon sağlayan yeni ortamda, bireylerin farkındalık düzeylerini arttırmakta ve örgütsel davranışlarını hızlı bir koordinasyon ile sağlayıp yönltilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal sorunlara karşı gösterilen tepkilerin şeklide gelişen bilgi teknolojileri ile birlikte değişmektedir. Geleneksel aktivizm hareketleri kendini yeni medya araçlarında, özellikle de twitter ve facebook gibi sosyal ağlarda dijital aktivizm olarak göstermektedir. Bireyler sorunları bu ağlarda duyurmakta ve farkındalık yaratarak çözüme kavuşturmayı hedeflemektedir.

İnternet aracılığıyla sosyal medya sınırları aşan, tüm ülkelerin içişlerindeki insan hakları ihlallerini teşhir eden, insanları birbirlerinden haberdar edip birleştiren, ortak değerler yaratan, bir argüman olarak dünyada yaşayan milyarlarca insanı birbirine bağlayan bir güç haline gelirken, milyonlarca sosyal medya kullanıcısı, dünyada insanlık adına gönüllü muhabirliğe dönüştürmüştür (Tıraş, 2015: 9). Yeni medya olgusu birçok açıdan iletişim sistemlerini değiştirdiği; aktivist grupların iletişim biçimlerini de değiştirmiştir. Bu durum “dijital aktivizm” ve “yurttaş gazeteciliği” gibi olguları da gündeme getirmiştir. Bununla birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik hayata entegre olan gündelik hayat olgusuna önemli bir bağ kuran internet, aktivist hareketlerde de artık önemli bir paylaşım alanını oluşturmaktadır (Gündüz, 2013: 152).

1. Aktivizm ve Aktivizm Araçları

Türk Dil Kurumu'na göre Fransızca activisme kelimesinden gelen aktivizm, etkililik olarak tanımlanmıştır (tdk.gov.tr). Aktivizm, bir grup insanın kurum ve kuruluşlar üzerinde baskı yaratarak sorunlu gördükleri politikaları, uygulamaları veya durumları değiştirme sürecidir (Dündar ve Diğ., 2015: 486). Bu bakımdan aktivist hareketler toplumda oluşan yanlış veya aksayan problemlere karşı yapılan eylemlerdir. Özel'e göre politik, dini veya ekonomik, ideolojik ayrımlar aktivistler için ideolojik motivasyon kaynakları olarak görülmektedir (2014: 42). Toplumsal hareketlerin modern dünyada adı “aktivizm” olarak anılmaktadır. Toplumsal hareketlerin tarihi ise 19. yüzyıl sonlarındaki işçi hareketlerine kadar dayanmaktadır. 1960'lardaki toplumsal hareketler, siyasal iktidarı hedefleyen, ekonomik çıkar yörlügelı sınıfsal yapısı olan hareketlerdir (işçi hareketi gibi). Bu hareketler, “eski toplumsal hareketler” olarak adlandırılmışlardır. “Yeni toplumsal hareketler” kavramı ise, 1970'lerden itibaren ortaya çıkmış olan ekoloji hareketini, feminist hareketi, barış hareketini nükleer karşıtı hareketleri, azınlık hareketlerini ve yerel özerklik hareketlerini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır (Önder, 2003: 34-35). Toplum sorunları düzeltmek için yapılan eylemler aktivizm olarak adlandırılırken, bu eyleme geçen bireylere de “aktivist” denilmektedir. Eylemi yapan bir grup ise bunlara da “aktivist grup” olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde bireyler, bilgi teknolojilerinin sağladığı olanaklarla beraber toplumsal sorunlara karşı tepkilerini dijital ortamda gösterme eğiliminde olsa da; sanal dünyadan çıkarak, gerçek hayatta tepki

gösterip geleneksel aktivizm araçlarını tercih edenlerin sayısı da azımsanmayacak şekilde fazladır (Dündar ve Diğ., 2015: 487). Geleneksel aktivizmin yöntemleri ise;

Sivil İtaatsizlik: Yasaların ya da hükümet politikasının değiştirilmesini hedefleyen, kamuoyu önünde icra edilen (aleni), şiddete dayanmayan, vicdani ancak yasal olmayan politik bir eylemdir (Rawls, 2001: 56). Topluma veya bireye olumsuz yansıyan bir olaya karşı bütün yasal yollar denendikten sonra yapılan yasadışı bir aktivizmdir. Yasaya itaatsizlik burada önkoşuldur (Sert, 2012: 127). Ancak buradan anayasal düzeni bozmak amacıyla olunduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Çünkü eylemin şiddet içermeyen barışçıl niteliği ve de eylemciler eylemlerinin yasal sonuçlarını kabul etmeleri yasalara bağlılığın bir göstergesidir (Dündar ve Diğ., 2015: 487). Oturma eylemleri, ölüm oruçları, işgaller, imza toplamalar, kendini ihbar etmeler, sınır geçmeler ve yasaklanmış gösteri yürüyüşleri, sivil itaatsizlik eylemleri arasında sayılmaktadır (Arsan, 2011: 2).

Gösteri ve Mitingler: Gösteri; bir grubun veya topluluğun bir olaya dikkati çekmek için genellikle açık yerlerde yapılan toplantılardır (tdk.gov.tr). Toplum hareketlerinin en eski ve en klasik biçimidir. Daha çok politikacılar tarafından tercih edilen bir tür olsa da her hangi bir toplumsal konuya, bir uygulamaya duyulan tepkilerin toplu olarak ifade edildiği her türlü gösteriye de "miting" adı verilmektedir (Özel, 2014: 42).

Grev ve Boykotlar: Sur'a göre grevin sosyolojik tanımı; "Mesleki bir grubun, karşı koymak istediği bir durum veya karar karşısında, işi bırakmak suretiyle direnmesi" şeklinde yapılmaktadır (1987: 7). Boykot ise bir kimse, bir topluluk veya bir ülkeyle amaca ulaşmak için her türlü ilişkiyi kesme durumudur (tdk.gov.tr). Diğer bir ifade ile ise boykot, bazı kişi veya grupların piyasa alanlarını daraltmak amacıyla girişilen ortak tutum ve davranışlardır (Özel, 2014: 46).

2. Yeni Medya Ve Değişen Toplumsal Pratikler

Toplumlar yaşadıkları olaylar karşısında tepkilerini farklı yollarla ortaya koymaktadır. Protesto, miting, dilekçe artık yerini sosyal medyada yapılan örgütlenmelere, E-dilekçelere vb.ne bırakmıştır. Yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte, sosyal hareketler örgütlenmekte ve yayılmaktadır. Bu noktada toplumsal hareketler, toplumun kendi içinde yaşadığı çatışma ve mücadele etmeyi ve direnme stratejilerini ifade etmektedir. Türkiye'de dijital aktivizm iletişim alanında yeni sayılabilecek bir alandır. Geleneksel aktivizm hareketlerinden daha etkili olan dijital aktivizmin ilk örneğini Türkiye'de Gezi Parkı olayları ile gerçekleştirmiştir. Bu noktada Çayır, eski sosyal hareketleri şu şekilde tanımlamaktadır:

Modernliğin ilk dönemlerindeki hâkim hareketler ekonomik çıkarlar üzerinde yoğunlaşmış, genelde tek bir sosyal sınıftan oluşan üyeleriyle siyasal gücü ele geçirmek için merkezi bir şekilde örgütlenmişlerdi. Devrim fikriyle özdeşleşmiş ve neredeyse bir siyasal partinin ya da siyasal hareketin gölgesinde şekillenen işçi hareketi bu tip hareketlerin en iyi örneklerinden biridir. Bu hareketin içindeki işçiler, birer aktörden

ziyade tarihsel bir zorunluluğu yerine getirmek için mücadele eden figürlerdir. Bu tip hareketler eski (endüstriyel) toplum tipine ait olduklarını ima etme anlamında eski sosyal hareketler olarak adlandırılır (1999: 16).

Teknolojik ilerleme ve yenilikler, yeni toplumsal hareketlere de adını vermiştir. Toplumsal hareketlerin örgütlenmesi, günden güne hızla gelişen teknolojiye bağlı olarak yeni özellikler getirmiştir. Gelişen teknoloji beraberinde getirdiği yeni teknolojik araçları sayesinde toplumsal hareketlerin yeniliği de bu değişen araçlardan gelmektedir. Eylem biçimleri ve yöntemleri artık eski toplumsal hareketlerden ayrılmış ve farklılaşmıştır. Resmi ve hiyerarşik örgütlenme yapıları yerini, gayri resmi ve kendiliğinden gelişen örgütlere bırakmış ve eski toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimi olan siyasal partiler, sendikalar gibi resmi örgütlenmeler yerini yeni toplumsal hareketlerde daha çok sosyal platformlara bırakmıştır. Ayrıca bir liderin önderliğinden ziyade bireysel örgütlenme almaktadır.

Yeni toplumsal hareketler de eski toplumsal hareketler gibi ortaya çıktıkları toplum bağlamından bağımsız değildir. Eski toplumsal farklı olarak yeni toplumsal hareketler de iç içe bir hareket söz konusudur. Örneğin, işçi hareketi içinde devrim için çalışan aktivistlerin aynı zamanda ulusalcı ideolojide yer almaları pek hoş karşılanan bir durum değilken, yeni toplumsal hareketler kapsamında herhangi bir aktivist hem feminist hareketler içinde hem de nükleer karşıtı hareket içinde yer alabilmektedir (Furuncu, 2014: 8). Yeni iletişim teknolojileri sayesinde, iletişim biçimi klasik anlamından köklü biçimde koparak yapısal bir değişim geçirmiştir. Eski medya olarak da tanımlanan kitle iletişim araçları yerini interaktif ve çok boyutlu bir iletişim sürecine bırakmıştır.

“Eski Teknolojiler birkaç azınlığın çoğunlukla iletişim kurmasına izin verirken, çoğunluğun istek ve beğenileri azınlık tarafından belirlenmektedir. Yeni iletişim teknolojileri ise çoğunluğun kendi istediği enformasyona ulaşmasına izin vermektedir” (Timisi, 2003: 82).

Jan van Dijk, yeni bir toplum modelinin ortaya çıkacağını ve bu toplum modelinde ilişkilerin yüz yüze iletişim yerine sosyal ağlar üzerinden gerçekleşeceğini ve buna hazır olunması gerektiğini belirtmiştir. Yani modern toplum, sosyal ağlar aracılığı ile yeniden yapısal bir değişime uğrayacaktır. Bu değişim ile bireyler aile üyeleri, arkadaşları, komşuları ile iletişimlerini sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirecekler ve komşuya gitme, bir kafede buluşma, ziyaretler, birlikte yemeğe çıkma gibi kişilerin yüz yüze yaptıkları uygulamalar ortadan kalkmaya başlayacaktır (Akt. Atabek, 2006: 63). McLuhan'ın bahsettiği küresel köy kavramı ile iletişim araçlarının kültürleri yaygınlaştırarak dünyanın küresel bir köy haline dönüştüğünü ifade etmiştir. Küresel köyden kasıt zaman ve mekân sınırlaması olmaması ve her şeyin birbirine benzemesi ile her yere aynı anda yayılmasıdır. Bu durum teknolojik gelişmeler ile birlikte özellikle de internet ile doruk noktasına çıkmıştır. İnternet dünyanın küresel bir köy halini almasını hızlandırmıştır. İnternet ile özellikle geleneksel medyada yer bulamayan kitleler kendi seslerini duyurma imkânına sahip olmuşlardır.

Yeni iletişim teknolojisini tanımlarken karşımıza iki farklı yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Birinci yaklaşım yeni teknolojilerin getirdiği olanaklar üzerinde dururken, diğer yaklaşım ise teknoloji kullanımının kültürel ve toplumsal bağlamı üzerinde durmaktadır (Furuncu, 2014: 16). Marshall McLuhan'ın teknolojik determinizm kuramına göre; kültür, nasıl iletişimin kurulmasına bağlı olarak şekillenir ise iletişim teknolojisindeki bir buluş da kültürel değişime yol açabilir. Aletleri insan şekillendirir ve sonrasında aletler insanı şekillendirir. İletişim modelindeki değişim insan yaşamını dönüştürür (Furuncu, 2014: 17). Geçmiş ile şimdi arasında neler olduğuna yardımcı olurken, teknolojik determinizm gelecek hakkında öngöründe bulunmaz ve içerik yerine araca bakmamızı tavsiye eder. Yeni iletişim teknolojisi denilince akla internet gelmektedir. İnternet; ucuzluğu, zaman ve mekân sınırı tanımaması, yatay iletişime dayanmasıyla söz konusu hareketlerin haberleşme, örgütlenme ve eylem kapasitelerini artırmakta ve küreselleşmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle yeni toplumsal hareketler; internette yer alan sosyal medya platformları üzerinden aktivist toplamakta, belirli sorunlar etrafında insanları bir araya toplamaktadır (Şener, 2011: 259). Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal ve kültürel sonuçları üzerinden yapılan tanımlamalar da ise yeni medyanın sayesinde değişen toplumsal çerçeve göz önüne alınmıştır (Hepkon, 2011: 127). Toplumsal Hareketlere internetin getirdiği kolaylıklar sayesinde örgütlenme şekilleri değişmiştir. Dijital topluma dönüşen ortamda artık kitleler sosyal platform üzerinden örgütlenip sokaklarda toplanarak tepkilerini dile getirmektedir.

Tablo 1: Eski ve Yeni Sosyal Hareketlerin Karşılaştırılması (Kökalan, 2009: 41)

	ESKİ TOPLUMSAL HAREKETLER	YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER
TEMALAR (KONULAR)	Ekonomik ve politik düzen, dağılım ve eşitlik sorunu, askeri ve toplumsal güvenlik, yoksulluk, işsizlik toplumsal kontrol, siyasal bütünlük, bireysel ve kolektif gelir dağılımındaki iyileştirme çabaları.	Yeni sosyal hareketlerde ekonomik ve sınıfsal konular ikinci plana itilmiştir. Ekonomik ve politik eşitsizlikten ziyade kimlik, çevre, çocuk ve kadın hakları, sivil toplum ve demokratikleşme gibi alanlardaki eşitsizlikler temel alınmaktadır.
AMAÇLAR	Devlet iktidarını ele geçirme. Özgürlük, eşitlik, tüketim güvenliği, maddi ilerleme ön plandadır. Maddi ve politik değerler esas alınmıştır.	Özerklik, kimlik, farklılıklarının tanınması, bürokratikleşmeye karşı muhalefet esastır. Merkezi kontrolün karşısında kişisel kimlik ve özerklik ön plana çıkarılmaktadır.
AKTİVİSTLERİN YAPISI- TEMEL SOSYAL TABANI	Sınıf temelli, tepkisel ve anomik nitelikler taşırlar. Siyasi (solcu, muhafazakâr vb.) kodlara sahiptirler. İçlerinde liderler ya da ideal haline gelmiş "tip"ler yer alır.	Anomik ve tepkisel değillerdir. Mücadeleleri ekonomik olmaktan çok, kimliği daha rahatça ifade edebilme, sivil haklar gibi kavramlar üzerine kurulu kültürel alanda gerçekleşir. Bu aktivistler klasikleşmiş ekonomik ve politik kodlara sahip değillerdir. Daha çok çalışan ve eğitilmiş "yeni orta sınıf" katılımcıları mevcuttur.

ÖRGÜTLENME	Daha çok siyasal partilere bağlı olarak örgütlenirler. İşçi sendikacılığı ve partiler ön plana çıkmıştır. Resmi örgütlenmeler ve makro ölçekli temsil birlikleri esastır. Kurumsal, merkezi ve hiyerarşik örgütlenmeler esastır.	Siyasal partilerden öte, hareketlerin hedefleri doğrultusunda kamuoyu ve medya desteği sağlamaya çalışan uzmanlaştırılmış sosyal hareket örgütleri ile fonksiyon görmektedirler. Sivil toplum örgütlerinin ağırlığı söz konusudur.
GERÇEKLEŞTİĞİ ALAN	Siyasal alan. Daha çok ekonomik bunalım, siyasal kriz ve toplumsal değişimin çok yoğun olduğu dönemler.	Sivil toplum, çoğulculuk ve demokrasi ortamında daha etkin hale gelebilen sosyal hareketlerdir.

3. Dijital Toplum ve Dijital Aktivizm

Marshall McLuhan'ın global köy kavramından yola çıkan Pier Levy 1980'den sonra dünya üzerinde etkili olan neo-liberal dönemin beraberinde gelen teknolojik yenilik internet ile birlikte artık bilgi çağına geçildiğini vurgular. Ayrıca Bu bilgi toplumlarında herkesin evinde internet olacağını ve internetin kullanılmasıyla bilginin kolayca paylaşılacak olmasıyla da toplumun ortak bir zekâ ile hareket edeceğini ifade etmiştir. Bu noktada insanlar iletişim teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak ve internet ile kolektif bir zekâyâ sahip olacaktır. Bu kolektif zekâ ile Levy insanların hükümetlere karşı koyacağını hatta hükümetlerin yıkılıp yeniden kurulacağını söyler (Akt. Özcan, 2012: 11).

Teknolojik gelişmeye paralel olarak ortaya çıkan mobil cihazlar ile birlikte hayatımıza mobil kavramı yerleşmiştir. Mobil cihazlar ise sosyal platformlara erişimi kolaylaştırmıştır. Böylece iletişime geçmede sağlanan hızın maliyetinin düşmesi ile birlikte bu güç zenginlere ve güçlülere ait olmaktan çıkmış ve toplumun geniş tabanına yayılmıştır. Böylece eski toplumsal hareketlerin ve geleneksel medyanın tek taraflı iletişim hegemonyası kırılıp çoklu iletişime geçilmiştir. İnsanlar kitle iletişiminden uzaklaşıp olaylara fikir beyan edebilir, yorum yapabilir veya tepki gösterebilir olmuştur (Özcan, 2012: 16). Özellikle editörlerin, patronajın himayesindeki basından kurtulup bireyden bireye, bireyden topluma (bloglar), toplumdaki bireye ve en önemlisi de toplumdaki topluma iletişim kanalları açılmıştır (Karagöz, 2013: 136). Morozov aktivistlerin yeni medyadan yararlanma stratejilerini sekiz ana başlık altında toplamıştır.

- Ulaşılabilirlik ve doğru bilgi*
- Belirli bir soruna karşı kamuoyu ilgisini çekmek*
- Seçmenlere yardımcı olmak için verileri analiz etmek ve bir arada bulma kolaylığı sağlamak*
- Politikacılar ve seçmenlerle doğrudan temas kurmak*
- Yeni üyelere ulaşmak*
- Eylemleri mobilize etmek ve lojistik destek sağlamaya yardımcı olmak*
- Kolektif eylemler için yaratıcı yöntemler bulmak ve yenilikler üretmek*
- Diğer sivil toplum örgütleri ve aktivistler arasında bilgi değişimi ve bunların basılmasını sağlama* (Akt. Furuncu, 2014: 45-46).

Dijital toplumun kullandığı dijital aktivizmin araçları;

Web Siteleri: WWW (World Wide Web) veya Web, “global ağ” terimi, dünyanın her yerindeki binlerce “web sunucuları” adı verilen bilgisayarlarda kayıtlı milyonlarca dosyadan oluşan bir bütündür. Yazı, resim, ses, film, animasyon gibi pek çok farklı yapıdaki verilere kompakt ve etkileşimli bir şekilde ulaşmamızı sağlayan bir çoklu hiper ortam sistemi denmektedir (Sayımer, 2012: 27). Web’in ilk evresi olan Web 1.0’da sadece, elektronik ortamda bulunan bilgi kaynakları gibi çalışan salt okunur ortamlar bulunmaktaydı. Bu ortamlar kullanıcıyla herhangi bir etkileşimin olmadığı, kullanıcıya arama yapmaktan başka hiçbir işlem yapma olanağı vermeyen standart HTML sayfalarından oluşmaktaydı. Temel amaç, kitleler için oluşturulan içeriklerin ulaştırılması ve bir kaynaktan birçok kişiye yayın yapmaktır (Özcan, 2012: 23). 2004 yılında kullanılmaya başlanan bir sözcük olan Web 2.0; ikinci nesil internet hizmetlerini – toplumsal iletişim sitelerini, wikileri, iletişim araçlarını, folksonomileri – yeni internet kullanıcılarının yarattığı sistemi tanımlar (Sayımer, 2012: 29). Bireylerin hızlı bir şekilde etkileşimini sağlaması, sesli, yazılı veya görüntülü iletişime imkân veren uygulamaları, aktivistlerin web siteleri üzerinden kendilerini ifade etmelerini kolaylaştırmaktadır (Dündar ve Diğ., 2015: 487).

Zincir E-Postalar: Kitle iletişiminde internetin gelişimi ile birlikte eski dönemin klasik posta kavramına da değişimler ortaya çıkmıştır. İnternetin yaygınlaşması ile birlikte elektronik posta (eposta) en yaygın etkileşim şekli olmuştur. Bilgisayar ile yazılı metinler mekândan bağımsız gönderilen elektronik postalar bireyden bireye olabileceği gibi, bireyden gruba ya da gruptan bireye yönelik iletişime imkân sağlamaktadır. Aktivistler, bir eylem aracı olarak kullandıkları düşük maliyetli ve hızlı zincir e-posta ağlarla, amaçlarına yönelik eylemlerini sanal ortama taşımaktadırlar ve yine dijital dünyada dolaşıma giren bilgilendirici zincir e postalar aracılığıyla mümkün olduğunca fazla alıcı üzerinde farkındalık yaratmaktadır (Dündar ve Diğ., 2015: 489).

Sosyal Medya: Çevrim içi ortamlarda karşılıklı ve iki yönlü iletişime olanak sağlayarak geleneksel medyadan farklı bir konumda yer alan sosyal medya, kazandığı sosyal boyutu insanların kendilerine ulaşan mesajlara geri bildirimler yapabileme özelliğiyle kazanmaktadır. Mobil cihazlar sayesinde mobil ve web tabanlı olarak sosyal medya kullanıcıları bireyler zaman ve mekân engelini aşarak sürekli bir iletişim ve etkileşim halinde olabilmektedirler.

Dijital aktivistler amaçlarına uygun fotoğraf, video ve haber paylaşımlarıyla herkese açık olan mecralar üzerinden takipçi ağlarını genişletebilmekte ve örgütlenebilmektedirler. Kullanım maliyetinin düşüklüğü, yer ve zaman sınırlandırılmasının olmayışı, milyonlarca kişinin eş zamanlı iletişime geçmesi, sosyal paylaşım ağlarını toplumsal örgütlenmenin en önemli mecrası konumuna getirerek, farklı amaçlar ve hedefler doğrultusunda bir araya gelen gruplar ve örgütlenmeler yaygınlaşmaya başlamıştır (Demirtaş, 2012: 85).

Yenidünya düzenin kurgulandığı ortamda Türkiye dâhil dünyanın birçok yerinde sistem muhalifi gruplar “dijital medya” aracılığıyla kendi seslerini duyurmakta, eski toplum

hareketlerinden farklı olarak sosyal ağlar kullanılarak siber ortamlarda aktif biçimde küresel etkileşimler elde etmektedirler (Dündar ve Diğ. 2015: 490).

Sosyal paylaşım ağları milyonlarca insanı toplayarak yeni bir kamusal alan sağlarken, muhalif seslerin de yükseldiği yeni agoralar gibi değerlendirilmektedir (Dündar ve Diğ., 2015: 490). Özellikle Ortadoğu'daki büyük değişimle birlikte yaşanan süreçte dijital medya devrimci bir medya gibi ileri sürülmektedir (Karagöz, 2013: 132). Günümüzde dijital tepkiler de sokak eylemleri kadar ses getirebilmektedir. Artık sosyal medyada konuşulanlar medyanın gündemini de oluşturmaktadır. Hatta ABD'deki Siyaset, Demokrasi ve İnternet Enstitüsü'ne göre, daha fazla kişiye ulaşabildikleri için, internet aktivistleri karar verici mekanizmalar üzerinde sokaktaki aktivistlerden yedi kat daha fazla etki gücüne sahiptir (Savaş: 2013).

3.1. Online İmza Kampanyaları

Yeni aktivizm araçları olarak online imza kampanyaları konvensiyonel aktivizm araçlarından biridir. Sosyal medya veya internet sitelerinde hazırlanan dilekçeler ile bir kamuoyu yaratmak için sanal platformlarda gerçekleştirilmektedir. Bu kampanyalar ile aktivistler toplumsal sorunlara dikkat çekebilmek ve ortak tepki geliştirebilmek için dijital ortamlarda organize olmalarında önemli bir etkidir. Bu tür imza kampanyaları sitelerinde insanlar rahatsızlık duydukları herhangi bir konuda kampanya başlatabilmekte ve yeterli sayıda imza toplandığında, bunları gerekli mercilere iletmektedirler.

Bu tür sitelerin etkin bir biçimde kullanılması, kişinin ya da bir topluluğun görüşlerini yayıp, destekçi bulması konusunda dijital aktivizm için önem kazanmaktadır (Furuncu, 2014: 41). Ülkemizde de kullanılan bazı online imza kampanya siteleri;

change.org: Hem dünyada hem ülkemizde internet üzerinden örgütlenme amacıyla kurulmuş olan change.org, 196 ülkede 70 milyondan fazla kullanıcısıyla birlikte kendini "Dünyanın değişim platformu" olarak tanımlamaktadır (change.org).

imza.la: "Bir şeylere tepkili misiniz? Şikâyetçi olduğunuz şeyler mi var? Sesinizi duyurmak için daha fazla beklemeyin. Hemen şimdi bir kampanya düzenleyin ve sizinle aynı fikirde olan kişilere kolayca ulaşın, örgütlenin! Bloğunuzdan, web sitenizden, sosyal medya üzerinden kampanyanızın daha çok kişiye ulaşmasını sağlayarak kolayca sesinizi duyurabilir ve belki de amacınıza beklediğinizden çok daha kısa sürece ulaşabilirsiniz" (imza.la) sloganıyla insanları bireysel veya toplumsal sorunlara karşı imza kampanyaları düzenlemeye ve destek olmaya teşvik etmektedir.

imzakampanyam.com: "Bir şeyleri düzeltmek mi istiyorsun?" sloganıyla ücretsiz online kampanya oluşturma aracıdır (imzakampanyam.com).

avaaz.org: "Dünya eylemde" sloganıyla yayın yapan site Avrupa, Orta Doğu ve Asya dillerinin birçoğunda "ses" anlamına gelen Avaaz, 2007 yılında basit bir demokratik

misyonla kurulduğunu belirtmektedir. Dünya çapına 140 ülkede 43 milyondan fazla üyesi bulunan avaaaz.org, 2007 yılından bu zamana kadar 281 milyondan fazla imza kampanyası düzenlenmiştir. (avaaz.org).

3.2. Hactivizm

Dunning'e göre ise hactivizm; bilgisayar korsanlığının özel yazılımlar yardımı ile alışılmadık ve genelde yasa dışı yollarla, bilgisayardan faydalanılan operasyonlar olarak adlandırıldığı noktada, bilgisayar korsanlığı ve aktivizmin çakışmasıdır (Demirkıran, 2013: 28). Hactivizm, belirli bir toplumsal soruna dikkat çekmek ve farkındalık yaratmak amacıyla belirlenen web sitelerinin erişimlerini engellemeye yönelik yapılan aktivizm hareketidir (Dündar ve Diğ., 2015: 487).

4. Cerattepe Protestoları ve Twitter Yansımaları

Artvin ilinde bulunan Kafkasör Yaylası'nda madencilik çalışmaları için devlet tarafından özel sektöre yetki verilmiştir. Bu yetkilendirme sonrasında bölge halkı ve Türkiye'nin muhtelif yerlerinden sivil toplum örgütleri "Yeşile Dokunma" ve "Madene Hayır" sloganlarıyla aynı amaç etrafında toplanmışlardır. Toplanmalarda dijital medya etkin rol oynamaktadır. Çünkü Artvin'in Cerattepe mevki dünyada yeterince tanınmış bir yer değildir. 17 Şubat 2016 günü bölge halkının yolu kapatması bölgede yürütülen madencilik gündeme getirdi. Dijital medya ile birlikte dijitalleşen toplum bu olaylar için dijital ortamdan taraflar toplamış ve sosyal medya ile örgütlenip aktivistlerin bölgeye gelmesi üzerine gerilim yükselmiştir. Burada dikkat çekici meselelerden birisi yurttaş gazeteciliğidir. Yurttaş gazeteciliği bilindiği üzere gazetecilik meslek pratiklerinden ve gazetecilik meslek etiğinden yoksun bir alandır.

Yurttaş gazeteciliği, herhangi bir yurttaşın haber niteliği olan ve kamu yararı gördüğü içerikleri haberleştirip internet aracılığıyla dünyaya servis etmesidir. Cerattepe olayları yurttaş gazeteciliği bağlamında ele alınınca ve devletin maden bölgesine yönelik herhangi bir doğa tahribatı olmayacağını garanti etmesi yurttaş gazeteciliğinden uzaklaşp dijital aktivistliğe yönelik bir kayma olduğunu göstermektedir.

Sosyal medyanın gücü ise örgütlenen aktivistlerin bölgeye hareket etmesi ile ortaya çıktı. Çeşitli illerden toplanarak Artvin'e girmek isteyen aktivistler polis tarafından şehre girişleri engellendi. Eylemcilerin sayısının artması üzerine diğer illerden Artvin'e güvenlik güçlerinin sevk edilmesine neden oldu. Artvin olayları bir anda gündemi meşgul eder hal aldı. Medyanın ve siyasal gündemi bir anda sosyal medyanın gündemi oluşturdu.

Yaşanan gelişmelerden sonra sivil toplum kuruluşları sosyal platformlarda eylemlere desteklerini açıklayarak ve herkesi bu eylemlere destek olmaya davet ettiler. Eylemciler yapılan sert müdahale sonucunda, polis şiddetine karşı tepki gösterdi ve örgütlenerek kalabalık bir kitle halinde bölgede geceleri dâhil gösterilerine devam ettiler. Olayların hız kazandığı 20 Şubat günü polisin eylemcilere müdahalesi çevre hareketi olarak

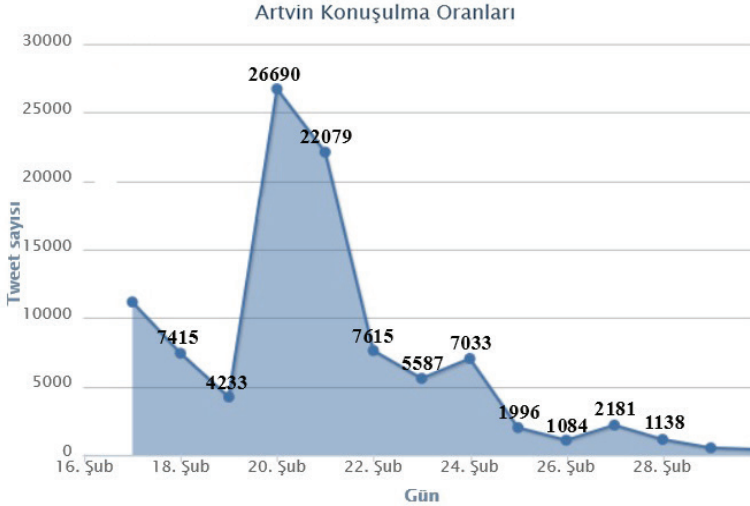
başlayan Cerattepe eylemi sosyal medya platformlarında yankı uyandırması ile sadece Artvin’de değil, tüm Türkiye’ye ve uluslararası basından dünyaya yayılmıştır. Başbakan Ahmet Davutoğlu bölgeye gitmek zorunda kaldı ve bölge insanlarını ikna etmeye çalıştı. Yaşanan gelişmelere Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’da kayıtsız kalmadı. Diğer yandan siyasi parti liderleri de açıklamalar yaparak olaya müdahil oldular.

Cerattepe sürecini, yeni toplumsal hareketlerin Türkiye’deki yansımalarına örnek teşkil edebilir. Daha önce meydana gelen Gezi Parkı Olaylarına benzeten Cumhurbaşkanı Erdoğan, eylemciler için “Yavru Geziciler” benzetmesini yapmıştır. Olay siyasi arenada da tartışma konusu olurken, popüler sosyal paylaşım sitesi olan Twitter’da açılan #artvin ve #cerattepe hashtagleri TT oldu.

4.1.Yöntem

Artvin Cerattepe protestoları ve sosyal medyaya yansımaları dijital aktivizm bağlamında içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Twitter’da 18/28 Şubat tarihleri arasında Artvin Cerattepe olayları için açılan hashtag’ler ve atılan tweet’lar analiz edilmiştir. Cerattepe olaylarında açılan hashtag’ler;

#artvin:

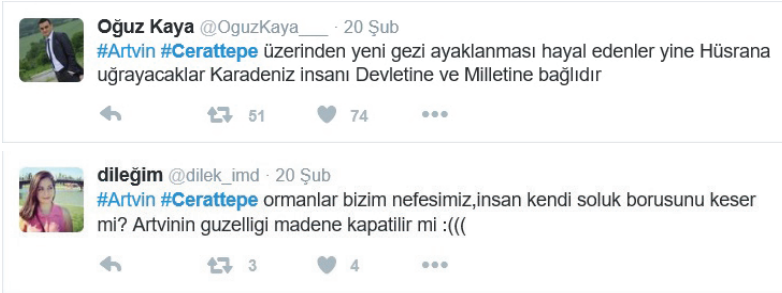
Şekil 1 (twitturk.com)

#artvin etiketi adı altında açılan hashtag 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 87.051 tweet atılmıştır. Olayların tırmandığı 20 Şubat günü ise sosyal medyada en çok konuşulan konu olmuştur. Aynı gün #artvin hashtagi, 26690 tweetle olayların en fazla konuşulduğu gün olmuştur.

#cerattepe:

Şekil 2 (twitturk.com)

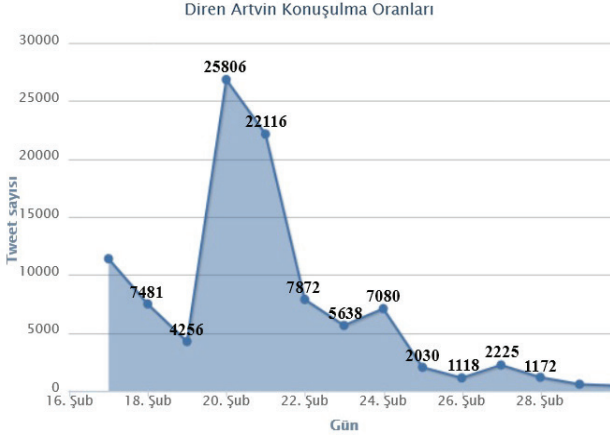

#cerattepe hashtagi 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 58.325 tweet atılmıştır. #artvin hashtaginden farklı olarak #cerattepe hashtagi daha az kullanılmakla beraber olayların gergin olduğu 20 ve 21 Şubatta çok fazla konuşulmuştur. Aynı zamanda hem eylemciler hem de hükümet yanlısı olarak kullanılmıştır.

Yaşlı adamın biber gazı kapsülünü tuttuğu fotoğraf ise dijital aktivistler tarafından polisin şiddetine karşı tepki oluşturmak için kullanılmıştır. Fotoğraf dijital platformdan medyanın gündemine taşınmıştır.

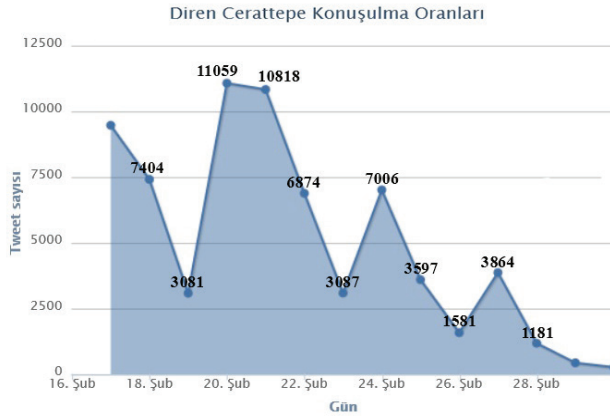
#direnartvin:

Şekil 3 (twitturk.com)

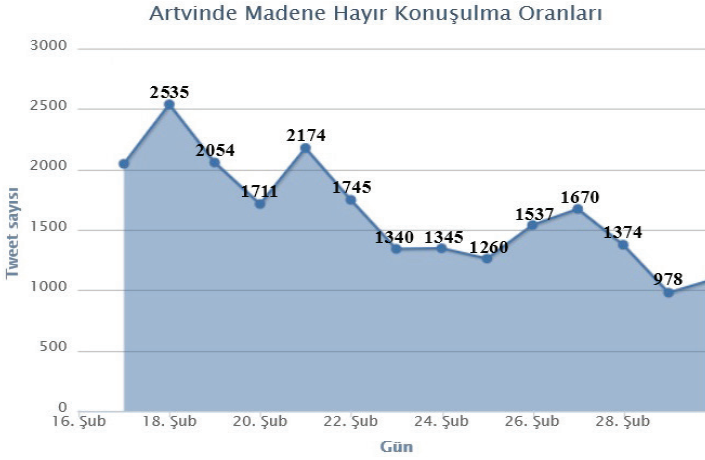
#direnartvin ile ilgili atılan tweet ise yine 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 86.794'dür. #direnartvin hashtagi eylemciler tarafından tercih edilmiş ve olayların en yoğun günü zirve yapmıştır.

#direncerattepe:

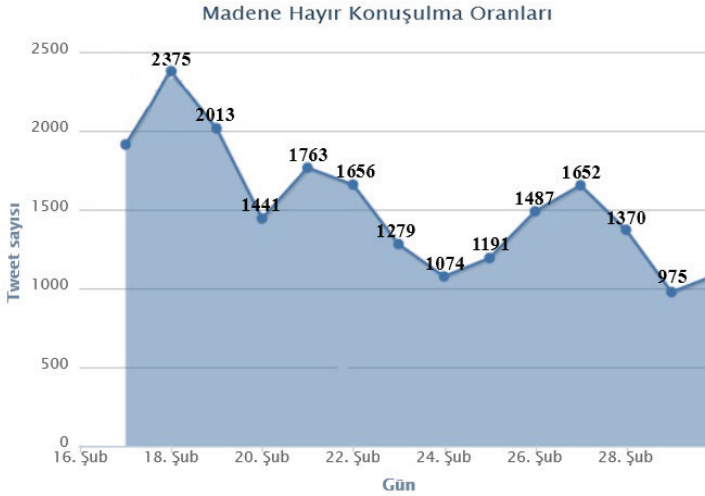
Şekil 4 (twitturk.com)

#direncerattepe hashtagi ile ilgili 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 59.552 tweet atılmıştır. Siyasilerin açıklamalarına göre ilerleyen günlerde açılan etiket ile atılan tweet sayısı değişmektedir.

#artvindemadenehayır:

Şekil 5 (twitturk.com)

#artvindemadenehayır hashtagi ile ilgili 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 19.723 tweet atılmıştır. 18 Şubattan başlayarak tweet sayısı aralarda yapılan eylemlere ve söylemlere bağlı olarak artsa da zaman ilerledikçe sosyal medyanın gündeminden düşmektedir.

#madenehayır:

Şekil 6 (twitturk.com)

#madenehayır hashtagi ile ilgili 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 18.276 tweet atılmıştır.

#artvindireniyor:

Şekil 7 (twitturk.com)

#artvindireniyor hashtagi ile ilgili 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 88.074 tweet atılmıştır. Eylemciler ile polisin arasında yaşanan gerginlik ile zirve yapan etiket olaylara bağlı olarak gündemde kalmıştır. Atılan tweet sayısına göre en fazla kullanılan etiketler arasında yer almaktadır.

#artvingecilmez:

Şekil 8 (twitturk.com)

#artvingecilmez hashtagi ile ilgili 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 87.389 tweet atılmıştır. Etiket adından da anlaşılacağı gibi eylemcilerin tercih ettiği bir hashtagdir. Olayların yaşandığı 20 Şubat günü 26707 tweet ile zirve yapmıştır.

#cerattepegecilmez:

Şekil 9 (twitturk.com)

#cerattepegecilmez hashtagi ile ilgili 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 58.545 tweet atılmıştır.

#yavrugeziciler:

Şekil 10 (twitturk.com)

#yavrugeziciler hashtagi ile ilgili 18/28 Şubat tarihleri arasında toplamda 8.664 tweet atılmıştır.

#yavrugeziciler etiketi hem hükümet yanlısı hem de karşıt görüşlü eylemciler tarafından kullanılan bir hashtag olmuştur. Cumhurbaşkanı'nın 27 Şubat günü eylemcileri Gezi Parkı eylemcilerine benzeterek, "Yavru Geziciler" ifadesini kullanması sosyal medyada kullanılmaya başlanmıştır. Açılan etiket Cumhurbaşkanı'nın kullanımından da önce sosyal medyada kullanılmaktadır.

Görüldüğü üzere sosyal medya, Cerattepe olaylarında kitleleri örgütleme ve etkinliğini göstermiştir. Özellikle de olayların tırmandığı gün olan 20 Şubat günü incelenen hashtag başlıklarında atılan toplam 134.357 tweet ile sosyal medyanın gündemini oluşturmuştur.

Sonuç

Toplumlar yaşadıkları yerlerle bütünleşmişlerdir. Dünyanın farklı yerlerinden farklı toplumlar çevreleriyle bütünleşmiş bir vaziyette kimi zaman yaşadıkları yerleri kendilerine uyarlayarak kimi zamanda kendilerini yaşadıkları yere uyarlayarak yaşarlar. Küreselleşmenin dünyanın alabildiğine etkilediğine ve dünya problemlerini herkesin problemi olarak lanse ettirdiği bir çağda toplulukların etkilenme alanları da küresel ölçekte olmaktadır. Bu bakımdan özellikle 20. yüzyılda gelişen ve yaygınlaşan kitle iletişim araçları insanlar arasındaki düşünce ve fikir duvarını yıkmıştır. Herkesi herkese akraba yakınlığında yakınlaştıran kitle iletişim araçları duygu ve düşünceleri ve dahi algıları yönlendirmede etkili olabilmektedir. Çalışmada Artvin ili Cerattepe bölgesinde vuku bulan olayları değerlendirmiş bulunmaktayız. Geçmişte yaşanan 6-7 Eylül olaylarında kitle iletişim aracı olan gazetelerin işlevi oldukça fazlaydı, bugün ise her yurttaşın kullandığı dijital medya bu işlevi yerine getirmektedir. Dijital medya sadece haber alma verme işlevi yapmamaktadır. Aynı zamanda dijital aktivistlerin amaçlarına da hizmet etmektedir.

Dünyanın birçok yerinden sosyal medya sayesinde örgütlenen insanlar olaylar karşısında belli zamanlarda ve belli mekânlarda aktivist hareketler yapmaktadırlar. Cerattepe olaylarında aynı durum söz konusu olmaktadır. Cerattepe olaylarında bir

takım aktivistler medya aracılığıyla özellikle Twitter'da açtıkları belli başlı hashtagler ile insanların algılarına hitap ederek taraf toplamaya ve yaptıkları işlerin doğru olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır. Medyanın ikna etme gücü kullanan bu insanlar bölge dışından gelen çevreci insanlarla bir olup olayların büyümesini sağlamayı amaçlamışlardır. Twitter'dan yapılan yorumlar olayların önünde ve ya arkasında ne olduğunu gizlemektedir.

İçinde yaşadığımız bilgi çağında, yaşanan toplumsal, siyasi, ekonomik ve çevresel sorunlar çeşitli şekillerde ve bazen de küresel çapta direniş göstermeler ile karşılaşılmaktadır. Türkiye'de yaşanan Cerattepe protestolarında ise sosyal medya araçlarının gücü ve rolü bir kez daha görülmüştür. Bu açıdan sosyal medyada yer alan protestolar McLuhan'ın da ifade ettiği gibi global köye dönüşen dünyada geniş kitleler tarafından desteklenmektedir. Kitle iletişim teknolojilerindeki ilerleme ile beraber sosyal medya, siyasal, kamusal ve medya gündemini belirlemede etkin bir mecra olmuştur. Dijitalleşen dünyada dijital hareketlerin gerçeklik kazanabilmesi için, meydanlarda aktif hale gelmesi gerekmektedir. Dijital iletişimin sağlamış olduğu kolay organize olma özelliği ile sokağa inen eylemler olarak önem kazanmakta ve dijital aktivizm gerçekleşmesi sağlanır. Cerattepe eylemlerinin her ne kadar başlangıçta çevre eylemi olarak başlasa da ilerleyen günlerde siyasal bir çatışmaya kaymıştır.

Kaynakça

- Arsan, E. (2011). "Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Sansür ve Otosansür", Cogito & Sivil İtaatsizlik, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 67.
- Dündar, G. (2015). Berkant Yılmaz ve Taala Oskay, "Dijital Ortamda Aktivizm: Online İmza Kampanyalarına Katılım Davranışlarının İncelenmesi (Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma)", *E-Journal of Intermadia*, s. 481-504.
- Dağıtmaç, M. (2015). Sosyal Medya Bizi Neden Kullanır, İstanbul, Metamorfoz Yayıncılık.
- Furuncu, D. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler, Küreselleşme ve Dijital Aktivizm: Gezi Parkı Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Gündüz, U. (2013). "Toplumsal Hareketler, Sivil İtaatsizlik ve Sosyal Medya Yansımaları", *Sosyalleşen Birey Sosyal Medya Araştırmaları 1*, Editörler Ali Büyükaslan ve Ali M. Kırık, Konya, Çizgi Kitapevi, s.133-154.
- Karagöz, K. (2013). Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, Sayı 1.
- Kaya, A. (2013). "Sosyal Paylaşım Ağlarının Kişilerarası İletişim Sürecine Etkisi Bağlamında Facebook", *Sosyalleşen Birey Sosyal Medya Araştırmaları 1*, Editörler Ali Büyükaslan ve Ali M. Kırık, Konya, Çizgi Kitapevi, s.155-206.
- Kökalan Ç., F. (2009). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Bir Hareket Olarak Karşı Küreselleşme Hareketleri/Türkiye Sosyal Forumu Örneği, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi.
- Maigret, E. (2014). Medya ve İletişim Sosyolojisi, İletişim Yayınları, İstanbul.

- Meriç, Ö. (2015). "Dijital Çağda Siyasal Gündem Belirleme Yaklaşımı", İletişimde Sosyal Medya Sosyal Medyada Etkileşim, *Dijital Çağda Siyasal Gündem Belirleme Yaklaşımı*, İstanbul, Kalkedon.
- Rawls, J. (2001). Sivil İtaatsizliğin Tanımı ve Haklılığı, İstanbul, Ayrıntı Yayınlar.
- Offe, C. (1999). "Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlaması", Ed. Çayır, Kenan, *Yeni Sosyal Hareketler*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, , s.16.
- Önder, T. (2003). Ekoloji, Toplum ve Siyaset, Ankara, Odak Yayınevi.
- Öymen, O. (2014). Bir Propaganda Silahı Olarak Basın, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Özcan, F., F. (2012), Yeni Medya ve Dijital Aktivizm, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Özel, A. (2014), "Halkla İlişkiler ve Aktivizm İlişisine Kuramsal Bir Yaklaşım", *Halkla İlişkilerde Yeni Yaklaşımlar*, İstanbul, Paradigma Akademi Yayınları, s.39-63.
- Sakallı, Nuray (2010), Sosyal Etkiler: Kim Kimi Nasıl Etkiler?, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 5. Baskı.
- Sanlav, Ü. (2014), Sosyal Medya Savaşları, İstanbul, Hayat Yayınları.
- Savaş, A. (2013), Klavye Delikanlılığı Mı, Devrimin Anahtarı MI?, <http://www.sabah.com.tr/pazar/2013/01/06/klavye-delikanligi-mi-devrimin-anahtari-mi>, Erişim Tarihi:10.04.2016.
- Sayimer, İ. (2012), Sanal Ortamlarda Halkla İlişkiler, İstanbul, Beta.
- Sert, Nuray Y. (2012), "Online Aktivizm Araçları Yoluyla Oluşturulan Etkilerin Metafor Kullanılarak Açıklanması", *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı 17, s. 126-140.
- Sur, M. (1987), Grev Kavramı, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Terkan, B. (2005), Gündem Belirleme, Ankara, Tablet Kitabevi.
- Tıraş, M. (2015), Yeni Muhalefet Sosyal Medya, İstanbul, Sokak Kitapları Yayınları.
- Yaylagül, L. (2016), Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Ankara, Dipnot Yayınları, 7. Baskı.
- Yengin, H. (1996), Medyanın Dili, İstanbul, Der Yayınları.
- Yüksel, E. (2001), Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Konya, Çizgi Kitabevi.
- <https://www.change.org/tr/hakk%C4%B1m%C4%B1zda>, Erişim Tarihi: 12.04.2016.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5710a33e9c7a88.36161248, Erişim Tarihi: 08.04.2016.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5710a344bebb88.77603948, Erişim Tarihi: 08.04.2016.
- <https://twitter.com/search?q=%23cerattepe&src=typd>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.
- <http://www.avaaz.org/tr/about.php>, Erişim Tarihi: 12.04.2016.

<https://imzakampanyam.com/>, Erişim Tarihi: 12.04.2016.

www.imza.la, Erişim Tarihi:12.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=artvin&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Artvin+Direniyor&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Artvin+Ge%C3%A7ilmez&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Artvinde+Madene+Hay%C4%B1r&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Cerattepe&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Cerattepe+Ge%C3%A7ilmez&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Diren+Artvin&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Diren+Cerattepe&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Madene+Hay%C4%B1r&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://twitturk.com/stats/gen?ands=Yavru+Geziciler&from=&ref=&since=2016-02-17&until=2016-03-01&submit=Ara>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.